

Nr 69.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fiskerätt m. m. i vissa kronan förbehållna, ovan odlingsgränsen belägna vattenområden i Västerbottens län; given Stockholms slott den 29 januari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 januari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anför departementschefen, statsrådet Linders följande:

Jag anhåller att för Kungl. Maj:t få anmäla uppkommen fråga om efterskänkande av kronans rätt till vissa vattenområden i Västerbottens län ovan odlingsgränsen, vilka vattenområden vid verkställd avvitrning undantagits för kronan.

Området ovan odlingsgränsen i sagda län omfattar hela Tärna socken samt delar av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar.

Avvittringen inom detta område påbörjades enligt av Kungl. Maj:t genom brev den 18 november 1892 lämnat medgivande, men avvitrtingen blev av åtskilliga anledningar fördröjd, så att avvitrtingsutslag av länsstyrelsen meddelades först under åren 1916—1918. I sammanhang med avvitrtingen

Uppkomsten av kronans rätt till vissa vattenområden.

har åbodelning verkställt. Vid avvittringsberedningen behandlades sagda delar av Sorsele, Vilhelmina och Dorotea socknar som särskilda avvittringslag, under det ovan odlingsgränsen belägen del av Stensele socken jämte hela Tärna socken hänfördes till ett och samma avvittringslag.

Bestämmelse om förbehåll för kronan vid avvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker finnes upptagen i § 7 i avvittringsstadgan den 30 maj 1873. Enligt denna bestämmelse förbehålles kronan, utom annat, varom nu ej är fråga, rätt till de på kronomarker och inom kronohemman och boställens områden befintliga större strömfall, som till farleders öppnande, sjöars uttappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämningar med mera dylikt kunna användas, och bör av kringliggande mark nödigt utmål därtill avsättas.

Under åberopande av denna bestämmelse hava i upprättade avvittringsförslag, vilka i dessa delar fastställts, för kronans räkning undantagits ett antal strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen.

Därjämte hava emellertid också i avvittringsförslagen för kronans räkning undantagits samtliga inom avvittringslagen belägna större vattendrag, nämligen inom Vilhelmina avvittringslag Vojmän och Ångermanälven, tillhopa 13,591.02 hektar, inom Stensele-Tärna avvittringslag Ume älv med bivattendrag, tillhopa 23,533.37 hektar, inom Sorsele avvittringslag Vindeln, Tjulån och Juktan, tillhopa 11,741.53 hektar, samt inom Dorotea avvittringslag Korpån, 441.93 hektar. Inom Dorotea avvittringslag har visst ytterligare undantag för kronans räkning gjorts, i det inom avvittringslaget fallande del av Saxälven, innefattande jämväl vattenområden vid enskilda hemmans stränder, upptagits såsom kronopark. Det är dessa inom Vilhelmina, Stensele-Tärna, Sorsele och Dorotea avvittringslag gjorda undantag för kronans räkning av inom avvittringslagen fallande större vattendrag, som den nu förevarande frågan gäller.

Upptagande i avvittringsförslagen av ifrågavarande undantag för kronans räkning skedde i enlighet med under avvittringsberedning gjorda yrkanden av advokatfiskalen hos kammarkollegium; och framgår av ett av advokatfiskalen i annat sammanhang avgivet yttrande, att anledning till yrkanden om vattenområdenas undantagande varit den, att de större sjöarna i dessa trakter merendels vore förbundna med varandra eller med annat vatten genom långsträckta mindre sjöar, som ofta låge på ett lägre plan än den ovanför liggande större sjön, varför det med hänsyn till framtida vattenregleringar i dessa trakter kunde vara av vikt att, även där »större strömfall» icke kunde anses finnas, vattnet med tillhörande grund förbehölles kronan.

Avvittringsprotokollet för Sorsele avvittringslag utvisar i denna fråga, att jordägarna icke hade något att invända mot advokatfiskalens yrkande, sedan advokatfiskalen för dem förklarar, att därigenom icke uppstode ändring i deras dåvarande fiskerätt samt att rätt till uppdämning för vattendragens

utnyttjande vore beroende av särskilda föreskrifter. Inom Dorotea avvitringslag synes icke från jordägarnas sida hava rests någon invändning mot undantaget. Vid avvitringsberedningen inom Vilhelmina avvitringslag uttalade — i anledning av förslaget undantag — den jordägande befolkningen enhälligt det önskemålet, att densamma måtte förbehållas strandrätt och rätt till uppgrundningar samt desslikes fiskerätt i samma utsträckning, som den förut innehaft dels av ålder och dels på grund av insyningshandlingar. Vid denna avvitringsberedning närvarande ombud för lantmäteristyrelsen anförde, att vattendragen borde — sedan större strömfall och för deras utnyttjande erforderliga utmål undantagits för kronans räkning — i avvitringsförslaget fördelas jämlikt grunderna i 12 kap. 4 § jordabalken och vattenområdena alltså redovisas såsom tillhörande närmast belägen strand. Inom Tärna-Stensele avvitringslag slutligen, där jordägarna synnerligen starkt betonat behovet av bl. a. fiskerätt och rätt till uppgrundningar, vilket behov även vitsordats av förrättningsmännen, framställdes av jordägarna vid undantagen det villkoret, att strandägarna förbehölles såväl strandrätt som rätt till uppgrundningar och fiskerätt.

Frågan om de enligt avvitringsförslagen sålunda för kronan undantagna vattenområdena var även föremål för visst övervägande i sammanhang med avlåtande den 7 april 1916 av proposition till riksdagen, nr 166, angående åtskilliga med den då pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden.

Advokatfiskalen hos kammarkollegium hade — efter i sådant avseende erhållet bemyndigande — granskat avvitringsförslagen beträffande Sorsele och Dorotea avvitringslag och därvid framställt en del anmärkningar, gående ut på att kronans rätt i vissa avseenden eftersatts. I anledning härav verkställdes utredning i ämnet, vilken utredning utvisade, att väsentliga felaktigheter till kronans nackdel blivit begångna vid avvitringsförfarandet. Med hänsyn till de svåra olägenheter och kostnader, som skulle vara förenade med en återförvisning av avvitringsförslagen, ansågs emellertid en sådan återförvisning icke — trots de gjorda anmärkningarna — böra äga rum, utan föreslog Kungl. Maj:t i sagda proposition riksdagen att för sin del medgiva, att Kungl. Maj:t, innan författningsenlig prövning ägde rum av de föreliggande förslagen till avvitrning inom Sorsele och Dorotea socknar, med vederbörande rättsägare finge träffa sådana föreningar om förslagens godkännande, som lämnade utsikt till förslagens godkännande inom en snar framtid, under förutsättning dock att i blivande avvitringsutslag infördes förbehåll om tilläggsavvitrning. Tillika begärdes av riksdagen bemyndigande i enahanda syfte beträffande avvitringsförslagen för Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitringslag, vilka ännu icke varit föremål för granskning.

Som ovan antytts berördes i detta sammanhang också frågan om de i avvitringsförslagen upptagna vattenundantagen för kronans räkning.

Lantmäteristyrelsen hade i ett utlåtande den 3 mars 1916 i avvitringsfrågan anført bland annat följande.

Då frågan om vattenundantagen varit före vid avvitringsberedningen inom Sorsele avvitringslag, hade befolkningen bibragts den uppfattningen, att den skulle bibehållas vid den rätt till fiske, som förut åtnjutits, varjämte framhållits, att rätten till uppdamning för vattendragens utnyttjande var beroende på särskilda föreskrifter. Enligt lantmäteristyrelsens mening komme befolkningen emellertid icke att utan vidare bliva bibehållen vid fiskerätt, utan för att så skulle bliva fallet, erfordrades antingen föreskrift i blivande avvitringsutslag — något om vars giltighet för framtiden olika meningar torde råda — eller särskild lagstiftning. Att kronan däremot vid uppdamning för ena eller andra ändamålet vore skyldig att gälda den skada, som kunde uppkomma därav, syntes lantmäteristyrelsen otvivelaktigt, men vid sådant förhållande syntes också undantagandet vara för kronans del skäligen betydelselöst. För befolkningen kunde åtgärden emellertid komma att föranleda betydande olägenheter, utom i fråga om fiskevatten, beträffande strandrätt och rätt till uppgrundning samt måhända även i avseende å andra delar, som för det dåvarande icke läte sig överskådas. Att, på sätt i förslagen skett, beröva ett hemman vattenrätt ansåge styrelsen vara synnerligen olämpligt och snart sagt stridande mot begreppet hemman. Då förhållandet för framtiden kunde komma att medföra stora olägenheter för befolkningen utan tillnärmelsevis motsvarande nytta för kronan samt utmål undantagits i erforderlig utsträckning för vattenfall, hade lantmäteristyrelsen trots sig böra påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å saken i syfte att åstadkomma rättelse därhän, att vattendragen bleve redovisade i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken eller så, att vattenområde hänfördes till den strand, detsamma låge närmast.

I avgivet utlåtande den 27 mars 1916 hade kammarkollegium anfört, bland annat, att Kungl. Maj:t icke torde vilja fästa avseende vid lantmäteristyrelsens hemställan, att de större vattenområdena skulle enligt kap. 12 § 4 jordabalken uppdelas mellan respektive strandfastigheter.

I statsrådsprotokollet vid ifrågavarande proposition anförde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, bland annat, följande.

En följd av de större vattenområdenas undantagande för kronans räkning torde bliva, att fastighetsinnehavaren ginge miste om den fiskerätt i dessa vattendrag, som annars skulle tillkomma den. På grund av den stora roll, som fisket i dessa vattendrag spelade i den enskildes hushållning, torde en sådan påföljd kunna medföra betydande olägenheter, vilka i görligaste mån borde undanröjas. Att härvidlag gå så långt som lantmäteristyrelsen föreslagit, nämligen att låta ifrågavarande förbehåll gå tillbaka genom vattendragens redovisande i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken, syntes, såsom av kammarkollegium framhållits, näppeligen böra ifrågakomma. Frågan om den utsträckning, i vilken regleringar av ifrågavarande större vattendrag kunde i framtiden ifrågakomma, vore oviss, och det syntes under sådana förhållanden vara välbetänkt, att grunden i vattendragen tillförsäkrades kronan, på det icke enskilda markägare, t. ex. vid eventuellt inrättade regleringsdammar, som plögade stå torra under långa tider av året, kunde göra anspråk på mark, som förut varit sjö- eller älvbotten. Fiskerätten borde däremot skyddas. Frågan om upplåtande åt enskilda av fiske i kronans vatten vore under utredning genom särskilda (enligt av Kungl. Maj:t den 1 oktober 1915 givet bemyndigande) tillkallade sakkunniga, och torde vederbörande hemmansäbors tillgodoseende i förevarande avseende av dessa

sakkunniga tagas under omprövning. I avbidan på de bestämmelser, som kunde komma att meddelas, syntes vara tillfyllest, att vid avvitrtingen vederbörande hemmansåbor finge sig tillförsäkrat att tillsvidare åtnjuta den fiskerätt i samma vatten, som för det dåvarande tillkomme dem.

Riksdagen, som biföll Kungl. Maj:ts proposition, anförde (skrivelse nr 230/1916) därvid, vad beträffar befolkningens fiskerätt, att densamma syntes genom meddelande av det av departementschefen föreslagna förbehållet om bibehållande tills vidare av dåvarande rätt vara tillräckligt tillgodosedd, intill dess denna fråga blivit slutgiltigt löst. För att bland annat bringa det därhän ville riksdagen uttala önskvärldheten av, att förslag i förevarande fråga så fort som möjligt finge emotses av de för ändamålet utsedda sakkunniga.

Härefter förklarade Kungl. Maj:t den 21 juni 1916, med stöd av riksdagens i ämnet fattade beslut, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej skulle möta för länsstyrelsen att fastställa avvitrtingsförslagen för Sorsele och Dorotea avvitrtingslag. Tillika förordnades, bland annat, att i avvitrtingsutslagen skulle införas meddelande om, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrtingen vattendrag blivit undantaget för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest skulle tillkommit, skulle äga att utan avgift tillsvidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrtingen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

I fråga om vederbörandes fiskerätt före avvitrtingen torde i detta sammanhang böra erinras, att bestämmelser i sådant avseende finnas meddelade dels i 31 § renbeteslagen, innefattande föreskrift om, att då fiske å område, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisat, kan upplätas utan skada för lapparna, länsstyrelsen äger att tillsvidare tillåta annan att mot avgift å området jämte lapparna utöva fiske, dels i 7 § i lagen om rätt till fiske den 27 juni 1896, enligt vilken vid oavvittrad mark inom häradet eller socknen boende äga att, med tillstånd av länsstyrelsen, nyttja fiskena på det sätt och under de villkor, som därför kunna varda bestämda, samt mot den avgift, som för begagnande av sådant allmänt kronofiske finnes skälig, varjämte däri stadgats, att om hemman äro anlagda på sådan mark, de emellertid, till dess delning försiggått, njuta fritt fiske.

Vederbörande hemmansåbor lära alltså haft fritt fiske inom insyningsområdena och därutöver, enligt länsstyrelsens bestämmande och mot viss avgift, rätt till fiske å området i övrigt. I praktiken torde emellertid åtminstone i vissa fall vederbörande fiskat fritt även utom insyningsområdet.

Enahanda förklaring och förordnande som beträffade Sorsele och Dorotea avvitrtingslag meddelades sedermera den 22 juni 1917 beträffande avvitrtingen i Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitrtingslag, därvid emellertid också förklarades, att länsstyrelsen vid avvitrtingsfrågans behandling hade att taga under omprövning, huruvida utöver de vattenområden, som enligt

avvittringsförslagen skulle förbehållas kronan, jämväl andra områden borde undantagas från upplåtelse till enskilda.

Avvittringsförslagen i nu berörda delar — alltså innefattande undantag av ifrågakomna vattenområden för kronan — fastställdes genom länsstyrelsens utslag den 30 december 1916 beträffande Sorsele och Dorotea två avvittringslag, den 19 november 1917 i fråga om Vilhelmina avvittringslag samt den 15 oktober 1918 angående Stensele-Tärna avvittringslag. I dessa avvittringsutslag gjordes, i vad avsåg fiskerätten, hänvisning till Kungl. Maj:ts nämnda beslut den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917.

*Bevärr över
avvittrings-
utslagen.*

Emellertid anfördes hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten av enskilda sakägare besvär över avvittringsutslagen beträffande Sorsele, Vilhelmina och Stensele-Tärna avvittringslag i vad avsåg de gjorda vattenundantagen för kronans räkning.

Det första av dessa besvärsmål, som upptogs till prövning hos regeringsrätten, rörde Sorsele avvittringslag. Vid överklagande av utslaget hade åtskilliga jordägare yrkat undanröjande helt och hållet av det för kronan gjorda förbehållet av inom avvittringslaget fallande del utav Vindelns jämte Tjulåns och Juktans vattendrag med bivattendrag, under det andra klagande i denna del begränsat sin talan till att avse endast fiskerätten.

Regeringsrätten meddelade utslag i målen den 26 oktober 1919.

Regeringsrättens utslag på de av förstnämnda grupp av klagande anförda besvären var av följande lydelse:

»Den i svensk rätt sedan gammalt vedertagna grundsatsen, att med äganderätt till strand följer äganderätt till vatten, måste anses äga tillämpning jämväl vid avvittring, i den mån icke uttryckligen stadgats, att undantag därifrån må ske. Avvittringsstadgan för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873 medgiver allenast i § 7 dylikt undantag med avseende å flottning och större strömfäll. Däremot kan icke av den i § 19 samma stadga meddelade föreskriften om skyldighet för delägare att för beredande av lämpligt skifte ingå i ägoutbyte eller eljest avstå från mark, som av honom innehaves, dragas den slutsatsen, att delägare, som fått sig strand tilldelad, skulle kunna mot sitt bestridande fränhändas den rätt till vatten, som enligt ovannämnda allmänna grundsats därmed följer. Med strandägare måste i förevarande hänseende anses likställd den, som med åborätt innehar hemman eller hemmansdel, med avseende varå föreskrivna odlings- och byggnadsskyldigheter fullgjorts. Enligt vad i ärendet blivit upplyst, hava be-
träffande dem av ifrågavarande fastigheter, som innehavas med åborätt, nyssberörda skyldigheter behörigen fullgjorts. På grund härav och då delägare i genom avvittringen uppkommet skifteslag måste anses äga rätt till fiske i vatten vid skifteslagets strand, prövar Kungl. Maj:t lagligt på det sätt bifalla klagandenas nu förevarande talan, att det i överklagade utslaget för Kungl. Maj:ts och kronans räkning gjorda förbehållet av inom avvittringslaget fallande del av Vindelns jämte Tjulåns och Juktans vattendrag med bivattendrag undanröjes, så vitt därigenom skett inskränkning i den klagandena såsom ägare av eller åbor å hemman eller delar av hemman med strand vid samma vattendrag tillkommande rätt; och skall i följd härav jämväl det av Kungl. Maj:ts befallningshavande med stöd av brevet den 21 juni 1916 meddelade förordnandet, att hemmansägare eller åbo ägde t. v.

åtnjuta viss fiskerätt, så vitt rörer den klagandena såsom delägare i skifteslag med strand vid nämnda vattendrag tillkommande rätten till fiske, hava förfallit. Enär emellertid av handlingarna synes framgå, att det av Kungl. Maj:t och kronan i målet gjorda yrkandet om förbehåll av vissa vattendrag föranlett, att vederbörlig prövning icke ägt rum, huruvida invid klagandenas stränder finnas större strömfall, som böra för kronans räkning undantagas, finner Kungl. Maj:t skäligen visa målet, så vitt rörer nämnda fråga, åter till Kungl. Maj:ts befallninghavande, som har att detsamma härutinnan ånyo upptaga och därmed vidare lagligen förfara.»

Beträffande de av den andra gruppen klagande anförda besvären undanröjdes undantaget, så vitt därigenom skett inskränkning i den dessa klagande såsom delägare i skifteslag med strand vid ifrågakomna vattendrag tillkommande rätten till fiske, och skulle i följd härav jämväl det av länsstyrelsen med stöd av nämnda brev den 21 juni 1916 meddelade förordnandet, att hemmansägare eller åbo ägde tillsvidare åtnjuta viss fiskerätt, så vitt rörde klagandens nyssnämnda rätt till fiske, hava förfallit.

Som framgår av utslaget återförvisades målet beträffande de av den förstnämnda gruppen anförda besvären i viss del till länsstyrelsen. I den sålunda återförvisade delen meddelade länsstyrelsen den 4 februari 1920 förnyat utslag, vilket dock icke tillförde kronan något ytterligare vattenområde.

Emellertid hade, med föranledande av återförvisningen i viss del av Sorselemålet och då vidare anledning syntes föreligga att förvänta undanröjande jämväl av det i avvittningsutslaget för Vilhelmina avvittningslag gjorda vattenundantaget, föranstaltats om undersökning angående eventuellt erforderliga undantag av ytterligare utmål för strömfall inom dessa båda avvittningsslag. Med stöd av sålunda ävägabragt utredning anförde advokatfiskalen hos kammarkollegium besvär över det förnyade utslaget beträffande avvittningen i Sorsele samt över avvittningsutslaget för Vilhelmina.

Besvären avsågo, att kronan skulle tillförsäkras viss rätt till strömfall inom avvittningslagen utöver vad länsstyrelsens avvittningsutslag innehöllo.

I anledning av likalydande motioner i båda kamrarna (nr 40 i första kammaren och nr 134 i andra kammaren) anmälde emellertid i skrivelse den 11 maj 1921, nr 199, riksdagen — under anförande att ifrågavarande besvär i varje fall kunde föranleda därtill, att avvittningens definitiva fastställande i viss mån fördröjdes till väsentlig olägenhet för ortsbefolkningen, samt att riksdagen bibragts den uppfattningen, att de värden, kronan kunde vinna genom fullföljande av besvären, icke vore av övervägande betydelse i jämförelse med olägenheterna av avvittningens fördröjande — att riksdagen icke hade något att erinra mot att kronan, därest Kungl. Maj:t med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda förhållanden skulle finna så lämpligt, efterskänkte den rätt till strömfall inom Vilhelmina och Sorsele avvittningslag, som kunde tillkomma kronan utöver vad vederbörlig avvittningsutslag i sådant avseende innehölle. I anledning härav beslöt Kungl. Maj:t den 13 maj 1921, att de av advokatfiskalen anförda besvären skulle återkallas.

I stort sett samma utgång som Sorselebesvärerna fingo de besvär, som av jordägare anfördes över länsstyrelsens avvitringsutslag beträffande Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitringslag, i det regeringsrätten genom utslag respektive den 17 juni 1920 och den 19 maj 1921 undanröjde avvitringsutslagen, vidkommande Stensele-Tärna, i vad därigenom skett inskränkning i vederbörande klagandes rätt till fiske — av formella grunder upptogos allenast av fyra sakägare anförda besvär och dessa avsågo fiskerätt — samt beträffande Vilhelmina, allt efter besvärstyrkandets avfattning, i vad genom avvitringsutslagen skett inskränkning i den rätt till vatten eller till fiske, som kunde tillkomma vederbörande klagande. Tillika förklarades, att ovan nämnda i brevet den 22 juni 1917 meddelade förordnande, att hemmansägare eller åbo skulle tillsvidare åtnjuta viss fiskerätt, förfallit, så vitt rörde vederbörande klagande såsom delägare i skifteslag med strand vid ifrågakomna vattendrag tillkommande rätt till fiske. På grund av bristande utredning, i vad mån de, som klagat över avvitringsutslaget för Vilhelmina, vore ägare av strand vid vatten, som undantagits för kronans räkning, eller delägare i skifteslag med strand vid dylikt vatten, visades emellertid det målet åter till länsstyrelsen för ny behandling. Det torde böra i detta sammanhang bemärkas, att bland de klagande, som genom regeringsrättens utslag i Vilhelminamålen förklarades skola hava vattenrätt, var även en innehavare av inhysingslägenhet.

I anledning av sagda återförvisningsbeslut har länsstyrelsen den 31 mars 1925 meddelat förnyade utslag, varigenom förklarats, att det upprättade tilldelningsförslaget rörande kronan förbehållna vattendrag och holmar icke kunde fastställas, i vad därigenom inskränkning skedde i vissa angivna hemmans och inhysingslägenheters (202 hemman och 2 inhysingslägenheter) rätt.

Vad slutligen vidkommer avvitringsutslaget för Dorotea avvitringslag hava besvär ej anförts gent emot däri fastställt undantag för kronans räkning av vissa vattendrag.

*Frågan om
åtgärder för
samtliga hem-
mans lik-
ställighet be-
trräffande
vatten- och
fiskerätt.*

Genom de av regeringsrätten i avvitringsmålen rörande Sorsele, Stensele-Tärna och Vilhelmina meddelade utslagen hava alltså de för kronans räkning gjorda vattenundantagen undanröjts, men detta undanröjande har icke kunnat bli fullständigt, utan avser allenast undantagen i vad inskränkning därigenom skett i de särskilda klagandenas rätt, under det de jordägare, som icke klagat, fortfarande äro i avsaknad av den vattenrätt, som eljest skulle tillkommit dem, liksom ock de jordägare, som allenast klagat beträffande fiskerätten, väl erhållit sådan rätt, men icke vattenrätt i övrigt. Härigenom har uppstått en sakligt sett mindre väl grundad olikhet i vederbörande strandägarers ställning med avseende å vattenrätten och vad därmed sammanhänger.

Denna fråga hade berörts av lantmäteristyrelsen i ett den 8 februari 1921 avgivet utlåtande i målet rörande besvär över länsstyrelsens utslag den 19 november 1917 i fråga om avvitrningen i Vilhelmina avvitringslag. Lant-

mäteristyrelsen hade därvid — med utgående från att anförda besvär mot vattenundantaget skulle gillas — anført, att en följd härav bleve, att strandrätten och vattenrätten komme att för de hemman, vilkas ägare eller innehavare besvärat sig i frågan, bliva helt olika i jämförelse med övriga hemman uti ifrågavarande trakter. Härigenom komme för framtiden säkert att uppstå oreda. Det syntes lantmäteristyrelsen icke heller lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt bleve beroende på, om den tillfälliga ägaren eller innehavaren besvärat sig i ämnet, helst betydelsen av frågan knappast kunde antagas stå klar för flertalet, som för övrigt på det hela taget kunde antagas sakna förutsättningar att utföra sin talan. Lantmäteristyrelsen tilläte sig därför fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på lämpligheten av att, sedan avvitrningen i orten avslutats, erforderliga åtgärder vidtoges för att samtliga hemmanen i fråga om strand- och vattenrätt måtte bliva likställda.

Efter det regeringsrätten meddelat utslag i samtliga avvitrningsmålen, anbefalldes Kungl. Maj:t den 17 december 1921 kammarkollegium att avgiva utlåtande med anledning av vad lantmäteristyrelsen sålunda anført.

Kammarkollegii utlåtande, som av vissa anledningar blivit fördröjt, avgavs den 23 september 1925. Därefter hava utlåtanden i ämnet avgivits den 31 oktober 1925 av länsstyrelsen, den 1 december 1925 av lantmäteristyrelsen och den 16 januari 1926 av domänstyrelsen.

Innan jag övergår till att redogöra för dessa utlåtanden torde böra omnämnas, att länsstyrelsen i Västerbottens län den 31 oktober 1924 gjort en framställning med ensartat syfte som nämnda av lantmäteristyrelsen gjorda. Länsstyrelsens framställning avser emellertid allenast fiskerätten.

I denna framställning har länsstyrelsen anført bland annat följande.

Till följd av de ändringar, som skett i avvitringsutslagen, hade för befolkningen uppstått högst egenartade förhållanden i fråga om deras rätt till fiske. De strandägare vid de genom länsstyrelsens utslag för kronan undantagna vattendragen, som ej genom besvär över utslagen hävdad sin rätt, hade gått miste om all rätt till vattnet utanför sin strand och endast fått tillstånd att tillsvidare utan avgift begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, som före avvitrningen tillkommit dem, ett tillstånd, vilket sålunda när som helst kunde från kronans sida återtagas eller göras till föremål för inskränkningar. Av klagandena åter hade allt efter de framställda yrkandena vissa erhållit oinskränkt rätt till fiske i vattnet utanför deras stränder och andra tillerkänts full rätt till vattnet å deras grund. Under det att sålunda en, som ej besvärat sig, endast ägde rätt att tillsvidare fiska för egen del, kunde en hans närmaste granne icke endast bedriva fiske för egen del utan även upplåta rätten därtill till annan mot lega.

För den befolkning, som berördes härav och som saknade förutsättningar för bedömning av dessa frågor, måste dessa förhållanden medföra synnerlig ovisshet rörande de rättigheter, som numera tillkomme dem i dessa hänseenden. Härigenom komme för framtiden att uppstå oreda på mångahanda sätt och ändamålet med avvitrningen, nämligen åstadkommande av betryggande rättsförhållanden för den enskilde, hade i detta fall helt förfelats.

Bland de rättigheter, som följde av äganderätten till vattnet, torde rätten till fiske vara den, som för denna befolkning hade den huvudsakliga betydelsen. Det vore också, på sätt chefen för jordbruksdepartementet (prop. nr 166/16) framhållit, angeläget, att den bofasta befolkningen finge sig bestämt tillförsäkrad den fiskerätt, som vore nödvändig för dess uppehälle å dessa trakter, där husbehovsfisket i allmänhet spelade en högst betydande roll i befolkningens ekonomi. Detta önskemål kunde dock ej anses vunnet genom den nu verkställda avvittningen. Däremot hade otvivelaktigt kronan fått sina vattenkraftsintressen tillgodosedda i en omfattning, som ginge utöver vad avvittningsförfattningarna avsett. Det syntes därför ock vara rimligt, att kronan genom lämpliga eftergivanden tillförsäkrade den strandägande icke klagande befolkningen en fullt betryggande fiskerätt.

Länsstyrelsen hemställde därför, att sådana åtgärder måtte vidtagas från Kungl. Maj:ts och kronans sida, att hemmansägare och åbor, som vore delägare i skifteslag med strand vid de för kronans räkning undantagna vattenområdena, samt ägare av inhysingslägenheter, åt vilka särskilda områden förklarats skola utläggas och som likaledes vore ägare av strand vid samma vattendrag, utan hinder av den skedda avvittningen för all framtid tillerkändes samma rätt till fiske i ifrågavarande vattendrag, som nu eller framtiden skulle tillkommit dem, därest dessa vattendrag icke blivit undantagna för kronans räkning.

Vidare får jag erinra, att vid 1925 års riksdag uti motioner gjordes framställning i förevarande fråga. I likalydande, inom vardera kammaren väckta motioner (nr 43 i första kammaren och nr 120 i andra kammaren) hemställdes nämligen, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte taga under övervägande och för riksdagen framlägga förslag i fråga om åtgärder i syfte att samtliga hemman ävensom s. k. inhysingslägenheter, åt vilka särskilda områden förklarats skola utläggas, måtte bliva likställda antingen i fråga om strandäganderätt och vattenrätt vid ifrågavarande för kronans räkning undantagna vattenområden eller allenast beträffande rätt till fiske inom samma områden.

Över motionerna, som hänvisades till jordbruksutskottet, avgåvos infordrade yttranden av länsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och kammarkollegium.

Länsstyrelsen anförde, att det syntes länsstyrelsen nödigt, att åtgärder skyndsamt vidtoges för att åstadkomma rättelse i förhållandena, och hänvisade till sin ovannämnda framställning.

Vattenfallsstyrelsen anförde, att styrelsen med den korta tid, som stått styrelsen till buds, icke ansett sig kunna ingå på saklig prövning av frågan. Då förhållandena emellertid onekligen syntes mindre tillfredsställande, hade styrelsen intet att erinra mot att sådan utredning åvägabragtes genom Kungl. Maj:ts försorg, varvid styrelsen torde bliva i tillfälle att underkasta spörsmålet en mera ingående granskning.

Under erinran, att motionerna till sitt syfte sammanföle med lantmäteristyrelsens nu föreliggande framställning, meddelade kammarkollegium, att kollegium trodde sig kunna inom viss angiven tid år 1925 till Kungl. Maj:t inkomma med infordrat utlåtande i anledning av denna framställning, och anförde, att den i motionerna avsedda frågan sålunda inom närmaste tiden

kunde beräknas föreligga till Kungl. Maj:ts prövning i och för eventuell proposition till 1926 års riksdag.

Jordbruksutskottet, som förklarade sig behjärta den tydliga angelägenheten, att klarhet snarast vunnes beträffande de åtgärder, som från statens sida kunde vara påkallade i förevarande avseende, anförde emellertid, att det redan på grund av innehållet av vattenfallsstyrelsens utlåtande, syntes uteslutet att ingå på ett sakligt bedömande av frågan. Vid sådant förhållande och då frågan torde förväntas bliva av Kungl. Maj:t förelagd 1926 års riksdag hemställde utskottet, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Vid kammarkollegii förenämnda den 23 september 1925 avgivna utlåtande i anledning av lantmäteristyrelsens framställning hava fogats av kollegium inhämtade yttranden av kammaradvokatfiskalsämbetet samt av vattenfallsstyrelsen.

Advokatfiskalen hos kammarkollegium anför i sitt yttrande, efter att hava erinrat om anledningen till undantagen, nämligen att områdena möjligen skulle behöva tagas i anspråk vid sådana vattenregleringsföretag, vari kronan skulle ingå såsom ägare till avsevärda strömfall i vattensystemen, följande.

Skulle kronan nu avstå från den vatten-, strand- och fiskerätt, som alltjämt vore kvar i kronans hand, skulle detta kunna medföra, att kronan vid blivande vattenregleringar finge inlösa just vad nu ifrågasattes, att kronan skulle avstå. Ingen utredning funnes, i vad mån de områden, från vilka kronan skulle avstå, utgjordes av sådana strömfall eller strandområden, som verkligen kunde tänkas komma att tagas i anspråk för blivande vattenregleringar eller strömfallutbyggnader, samt — om så vore — med vilka belopp dessa områden finge inlösas från enskilde. Ej heller föreläge utredning, huruvida vissa av områdena i själva verket kunde beräknas alls icke komma att tagas i anspråk för vattenreglering och bebyggande. För närvarande och innan sådana utredningar förebragts borde kronan icke avstå från ifrågavarande strand- och vattenrätt.

Beträffande fiskerätten vore, enligt advokatfiskalen, sakläget i viss mån annorlunda. Vid vattenreglering torde några individuella ersättningsanspråk för skada å fiske knappast komma i fråga, i vad avsåge de nu ifrågavarande vattenområdena. Däremot torde företagaren komma att få utge reglerings- och fiskeavgifter, bestämda med hänsyn till den allmänna försämringen i fisket, och de avgifterna torde komma att utgå, vare sig de enskilda eller kronan ägde fiskena. Ett avstående av fiskerätten till förmån för angränsande fastigheter syntes därför icke behöva medföra avsevärdare skadeersättningsanspråk vid eventuella vattenregleringsföretag. Advokatfiskalen tillstyrkte därför avstående till vederbörande fastigheter av fiskerätten.

Vattenfallsstyrelsen har framhållit följande.

Beträffande värdet av de vattenfall, kronan skulle avhända sig, vore det synnerligen svårt att erhålla exakta siffror. Härför skulle erfordras undersökning av fallhöjd och framrinnande vattenmängd, men sådan undersökning skulle ställa sig alltför dyrbar för att styrelsen ansåge sig kunna tillstyrka en sådan. Vidare skulle erfordras kännedom om den tid, inom vilken en utbyggnad kunde beräknas ifrågakomma. Styrelsen hade med ledning

av tillgängliga kartor sökt bilda sig en uppfattning om det antal hästkrafter, varom här vore fråga, och därvid kommit till ett effektbelopp av högst 30,000 lägst 20,000 hästkrafter. När utbyggnad av vattenfallen skulle kunna tänkas, kunde man nu överhuvud taget icke annat än gissningsvis bedöma. Med ett nuvärde av endast 10 kronor per hästkraft skulle vattenfallen motsvara ett värde av högst 300,000 och lägst 200,000 kronor. Styrelsen betonade emellertid ytterligare, att man vid värdesättningen av dylika vattenfall mest måste röra sig på gissningarnas område. Med de intressen, vattenfallsstyrelsen hade att företräda, måste styrelsen för sin del hålla före, att vatten- och fiskerätterna fortfarande borde bibehållas i kronans hand, även om härav skulle följa en del olägenheter. I detta avseende erinrade för övrigt vattenfallsstyrelsen, att de strandägare, som i följd av att de ej klagat kommit i sämre ställning, dock under en mycket lång framtid skulle kunna få tillfälle att i stor utsträckning utnyttja vattnet, då nämligen på grund av brevet den 21 juni 1916 vederbörande hemmansägare och åbor ägde att utan avgift tillsvidare begagna sig av fiskerätt i de undantagna vattendragen. Även i fråga om annan nyttjanderätt till vattnet kunde till en början och då det gällde förutvarande ägare upplåtelse ske mot markeringsavgift, varigenom vederbörande praktiskt taget ägde nyttja vattnet gratis.

Kammarkollegium har anfört huvudsakligen följande.

Till en början finge erinras om vad i frågan förevarit vid 1916 års riksdag och att Kungl. Maj:t och riksdagen då varit ense om att vid avvitrningen större vattenområden skulle undantagas för kronans räkning. Emellertid hade icke i anledning härav vidtagits någon ändring i avvitringsstadgan. Helt visst hade statsmakterna ansett, att lösningen av frågan om berörda vattenområdens undantagande från avvitrningen varit tillräckligt betryggad genom vad avvitringsförslagen därom innehölle. Det syntes framgå, att det förhållandet, att — emot vad statsmakternas mening varit — vissa strandägare vid vattenområdena genom regeringsrättens utslag tillerkänts vattenrätt, respektive allenast fiskerätt, vid sina stränder varit att tillskriva utslutande en lucka i lagstiftningen. Kammarkollegium kunde därför icke finna, att materiell rätt skulle åsidosättas, därest de strandägare, som icke överklagat utslagen, icke i avseende å vattenrätten likställdes med övriga strandägare. På grund härav och då — enligt vattenfallsstyrelsen — vattenområdena till de delar, som tillhörde kronan, vid för kronans räkning eventuellt verkställd vattenreglering och utbyggande av strömfall ägde ett betydande ekonomiskt värde, ansåge kammarkollegium, att något avstående av berörda, kronan tillhöriga vattenrätt, såvitt anginge annat än fiskerätt, icke borde ifrågakomma.

Härefter har kammarkollegium uttalat sig med anledning av vattenfallsstyrelsens yttrande, att rätten till vattnet — fiskerätten oavsedd — skulle kunna tillsvidare upplätas åt vederbörande strandägare mot någon ringa avgift.

Styrelsen torde härmed hava avsett, anför kammarkollegium, att Kungl. Maj:t skulle lämna generellt tillstånd till upplåtelse med vattenfallsrätt för viss tid av vattenfall i de kronan tillhöriga delarna av ifrågavarande vattenområden. Då någon utredning om behovet av en dylik upplåtelse icke föreläge, syntes frågan härom nu ej böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vad åter beträffade fiskerätten vore denna av synnerligen stor betydelse för befolkningen, som också torde kunna anses hava giltiga anspråk på att dess intressen i avseende å fisket tillgodosåges. Kollegium erinrade, att 1916 års riksdag uttalat önskvärheten av att förslag i fråga om det slutgiltiga ordnandet av befolkningens rätt till fiske så fort som möjligt emotsåges från för ändamålet tillkallade sakkunniga. Dessa sakkunniga hade emellertid i sitt den 18 december 1922 avgivna förslag rörande tillgodogörande av kronans fiskevatten icke upptagit till behandling frågan om fiskerätten i förevarande vattendrag, utan allenast däri erinrat, att fråga rörande en allmän reglering av fastighetsinnehavarnas rätt till vattnet i dessa vattendrag föreläge, i samband varmed även spörsmålet om deras fiskerätt skulle vinna sin lösning. — Enligt kollegii mening borde det fiske, som för närvarande på grund av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 tillsvidare finge utan avgift av strandägarna idkas i de kronan tillhöriga delarna av ifrågavarande vattendrag med samfällid rätt för alla strandägarna, på grund av med sådan samfällighet förenade olägenheter icke vidare vara för dem gemensamt. I stället syntes rätten till fiske därstädes, med viss fördelning därav på de särskilda strandägarna, av kronan böra utan ersättning upplätas till dem *antingen* tillsvidare och intill dess det vattendrag, som fiskerätten avsåge, kunde komma att bliva föremål för vattenreglering eller annan åtgärd, *eller ock* för all framtid, dock mot skyldighet i sistnämnda fall för strandägarna att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket kunde föranledas av verkställd vattenreglering eller utbyggnad av strömfall. Kollegium ansåge sistnämnda upplätelseform vara att förorda särskilt med hänsyn därtill, att frågan om fiskerätten på detta sätt bleve definitivt ordnad. Vid bifall till kollegii förslag skulle tillika erfordras förklaring, att de i avvitringsutslagen med stöd av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 meddelade förordnanden om viss fiskerätt tillsvidare icke vidare skulle äga tillämpning.

Härefter har kammarkollegium hemställt, att Kungl. Maj:t måtte — efter inhämtande av riksdagens bifall — *dels* utfärda bestämmelser i syfte, att ägare till strand vid ifrågavarande kronan tillhörande vattenområden utan avgift för all framtid bekomme samma rätt till fiske i vattenområdena, som skulle tillkommit honom, om vattenområdena icke vid avvitrningen blivit undantagna för kronans räkning, dock med skyldighet för strandägaren att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranleddes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall, *dels ock* meddela förklaring, att avvitringsutslagens förordnanden angående viss fiskerätt — med stöd av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 — icke vidare skola äga tillämpning.

Länsstyrelsen har i det avgivna utlåtandet till en början beträffande de skäl, som legat till grund för kammarkollegii uttalande, att — fränsett fisket — något avstående av vattenrätten icke borde ifrågakomma, anført, att det vore att märka, att, förutom nu ifrågavarande undantag, vid avvitrningarna för kronans räkning särskilt avsatts alla strömfall av sådan betydelse, att de kunde bliva föremål för utbyggande, med erforderliga utmål och därjämte särskilda strandområden på sådana ställen, där det kunde bliva

fråga om att i och för vattenreglering uppföra dammar. Något avstående av kronans rätt inom sålunda avsatta områden hade aldrig satts i fråga.

Länsstyrelsen har därefter fortsatt:

Man kunde med all säkerhet utgå från, att å de områden, som nu avsåges, icke funnes något som helst strömfall, som lämpligen kunde användas till kraftkälla av någon betydelse, och sålunda vore ock all anledning att antaga, att vattenrätten inom dessa områden ej vore av något egentligt värde för kronan. Kronans intresse av undantagen hänförde sig huvudsakligen till en önskan att i sin hand bibehålla grunden i vattendragen för förhindrande av strandägares anspråk på torrlagd mark. Men detta intresse kunde vid ett avstående av vattenrätten tillgodoses genom ett förbehåll i enahanda riktning, som kammarkollegium föreslagit i fråga om fiskerätten. Någon ytterligare utredning i detta hänseende syntes under sådana förhållanden ej erforderlig. Länsstyrelsen hyste den uppfattningen, att billigheten fordrade, att strandägarna bleve likställda i fråga om rätten till vattnet utanför deras stränder, oavsett huruvida de klagat över avvitringsutslagen eller ej. Länsstyrelsen tillstyrkte förty lantmäteristyrelsens framställning.

Lantmäteristyrelsen, som bifogat viss utredning av vederbörande överlantmätare, har — efter en redogörelse för bestämmelserna i 7 § avvitringsstadgan, avseende förbehåll för kronan dels i paragrafens första stycke av rätt till flottning och upplagsplatser m. m. och dels i andra stycket av rätt till vissa större strömfall m. m. — i fråga om dessa bestämmelsers tillämpning vid nu ifrågavarande avvitrning samt angående frågan, huruvida inom de undantagna vattenområdena må finnas strömfall av värde för kronan, anført:

»Avvitringsutslagen rörande de fyra avvitringslag, varom här är fråga, innehålla förbehåll enligt 7 § första stycket. Ut i avvitringsutslaget rörande Stensele—Tärna avvitringslag har förbehåll för kronans del skett även beträffande vissa båtplatser å enskildas mark. Det andra stycket av 7 § har tillämpats så, att för kronans del undantagits, förutom de vattendrag varom i ärendet är fråga, icke allenast större strömfall, belägna å kronomarker samt å kronohemmans och boställens områden, utan även i stor utsträckning smärre sådana samt desslikes områden till dammfästen. Av överlantmätarens utredning framgår, att sammanlagt 27 utmål undantagits för strömfall och 28 utmål för dammfästen. Härvid har icke tagits någon hänsyn till huruvida undantaget legat inom området för hemman, som är av skattnatur. — — —

Enligt lantmäteristyrelsens mening synes ostridigt, att en stor del av dessa undantag skett utan stöd av bestämmelse i avvitringsstadgan. Huru utgången i sådana fall blivit, om besvär anförts, undandraget sig givetvis styrelsens bedömning, men utslutet torde väl icke vara, att bifall kunnat utverkas åtminstone där vederbörande visat sannolika skäl för skada för sina intressen.

Länsstyrelsen har uttalat, att man med all säkerhet kan utgå ifrån, att inom områdena för ifrågavarande vattendrag icke finnes något som helst strömfall, som lämpligen kan användas till kraftkälla av någon betydelse och att det sålunda är all anledning att antaga, att vattenrätten inom dessa områden ej är för kronan av något egentligt ekonomiskt intresse. Överlantmätaren i länet, som vid avgivande av sitt yttrande haft biträde av distriktslantmätaren Nils Jönsson, vilken allt sedan 1914 intill avvitringsens avslutande 1924 tjänstgjort vid densamma först såsom avvitringslantmätare

och senare såsom styresman, har meddelat, att någon tillförlitlig utredning givetvis ej å lantmäterikontoret kunde verkställas beträffande i vilken utsträckning strömfall förekomme inom ifrågavarande vattendrag. Han hade dock dels med ledning av höjdsiffrorna å sjöarna å generalstabens karta dels av distriktslantmätaren Jönssons uttalanden bragts till den uppfattningen, att de strömfall, vid vilka utmål för kronans räkning ej utlagts, äro av synnerligen ringa betydelse och således tämligen värdelösa i kronans hand. Överlantmätaren upplyser, att distriktslantmätaren Jönsson färdats fram vid de allra flesta av här ifrågavarande vattendrag och att hans omdöme i detta avseende torde vara ganska tillförlitligt.»

Lantmäteristyrelsen erinrar härefter om de vid 1921 års riksdag väckta motionerna rörande avvitrningen och riksdagens skrivelse den 11 maj 1921 i anledning av nämnda motioner (nr 199, se ovan sid. 7) varefter styrelsen beträffande avvitrningsförrättningarna och därvid gjorda vattenundantag samt dessa vattenundantags värde för kronan fortsätter:

»Vid avvitrningen hava inom de särskilda avvitrningslagen utlagts följande antal ägolotter: inom Sorsele 175, inom Stensele—Tärna 426, inom Vilhelmina 317 och inom Dorotea 14 eller tillhopa 932. Härtill komma respektive 1, 8, 4 och 3 så kallade inhysingslägenheter. Av ovanstående ägolotter äro respektive 74, 103, 266 och 14 av skattenatur.

Verkställd utredning visar, att inom Vilhelmina avvitrningslag av 317 utlagda hemmanslotter 264 hava strand vid något av de undantagna vattendragen eller ock ingå i något av de 23 skifteslagen med strand vid dylikt vatten. Av sistberörda 264 ägolotter hava, genom länsstyrelsens två laga kraftvunna utslag den 31 mars 1925, beträffande 202 det vid avvitrningen till kronans förmån gjorda förbehållet av vattendrag och holmar förklarats icke kunna fastställas, så vitt därigenom skedde inskränkning i den rätt till vatten eller fiske, som tillkomme samma ägolotter. Klagandena representera samtliga skifteslag med strand vid ifrågavarande vattendrag utom ett enda (Dojnsjö), som uppdelats i 6 ägolotter. Slutligen torde ifråga om Vilhelmina avvitrningslag böra här antecknas, att innehavarna av inhysingslägenheterna Röberg och Kultsjölandet tillerkänts fiskerätt vid sin strand.

Inom Sorsele avvitrningslag hava ägare och innehavare av 25 ägolotter till följd av anförda besvär tillerkänts vattenrätt, vilken rätt givetvis även innefattar rätt till fiske. Dessa ägolotter äro fördelade på 13 avvitrningsenheter eller skifteslag. Ytterligare 3 ägolotter inom lika många av sistberörda skifteslag hava tillerkänts rätt till fiske. Härutöver hava 5 ägolotter inom sammanlagt 4 skifteslag, som ej ingå i ovanberörda 13, i anledning av besvär tilldelats fiskerätt. Antalet skifteslag, som synas hava strand vid något av de undantagna vattendragen, synes uppgå till 27, vartill kommer en inhysingslägenhet. Kronans förbehåll i avseende å vattendragen är alltså ofullständigt beträffande över halva antalet av avvitrningsenheterna.

Inom Tärna socken hava anförda besvär föranlett, att endast 4 delägare tillerkänts rätt till fiske. Det förtjänar emellertid uppmärksammas, att dessa delägare anført besvär på grund av dem å kommunalstämma lämnat uppdrag, men att besvären upptogos till prövning endast så vitt angick under-teknarnas av besvären enskilda rätt. Det finnes givetvis alltså anledning antaga, att besvärerna inom Tärna socken blivit långt talrikare, om vederbörande haft klart för sig, att den valda vägen på grund av formella skäl icke kunde leda till resultat.

Ovan omförmälda skrivelse av riksdagen (nr 199/21) torde böra tolkas såsom ett bemyndigande för Eders Kungl. Maj:t att efterskänka den rätt till strömfall, som kunde tillkomma kronan inom Vilhelmina och Sorsele avvitringslag, utöver vad som innefattas i de för strömfall och dammfästen undantagna områden. Medgivandet omfattar även Gikaforsen, som är ett mindre strömfall i vattendraget mellan Gikasjön och Kultsjön i Vilhelmina socken. Det synes finnas anledning antaga, att dessa strömfall bilda huvudparten av det av vattenfallsstyrelsen uppgivna värdet å 200,000 å 300,000 kronor. Med stöd av länsstyrelsens och överlantmätarens uttalanden torde någon annan lägenhet, som kan göra skäl för benämningen strömfall, icke förefinnas inom de orter, som omfattas av ifrågavarande fyra avvitringslag. Fördelen av de gjorda förbehållen består alltså endast uti innehavet av själva vattendragen och de större och mindre sjöar, som omfattas av samma förbehåll. Så vitt nu kan förutses har man att bedöma denna fördel endast ur två synpunkter eller med hänsyn dels till avkastningen och dels till den minskade ersättningsskyldigheten i händelse av en framtida reglering. Någon möjlighet att genom upplåtelse av fisket uppbringa en inkomst, som överstiger administrationskostnaderna, torde knappast finnas. Denna utväg torde för övrigt av andra skäl icke kunna ifrågakomma. Den ersättning för fiske, som kan förekomma vid en vattenreglering, torde, såsom även framgår av advokatfiskalens i kammarkollegium yttrande, komma att utdömas oavsett vem som är ägare av fisket. I överensstämmelse härmed torde någon betydelse knappast böra tillmätas det av kammarkollegium föreslagna förbehållet om skyldighet för strandägarna att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som vid avseende på fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Eventuell ersättning för skada till följd av ändrat vattenstånd torde icke heller komma att påverkas av kronans äganderätt till vattendragen, vilka inskränka sig till den yta dessa upptaga vid medelvattenstånd. Det får nämligen anses vara detta som avvitringskartorna upptaga. Uttalandet av vederbörande departementschef i propositionen nr 166 vid 1916 års riksdag om betydelsen av att grunden i vattendragen tillförsäkrades kronan för att undgå ersättningsskyldighet för sjö- eller älvbottnar, som vid inrättade regleringsdammar under långa tider av året kunde komma att stå torra, har lantmäteristyrelsen svårt att inse. Detta förhållande torde kunna tänkas inträffa på sensommaren eller hösten samt under vintern före början av snösmältningen. Någon möjlighet att under dessa tider på ekonomiskt sätt utnyttja en delvis torrlagd älvbotten torde man knappast behöva räkna med, och i fråga om ersättning för den skada, som föranledes av högt vattenstånd, är det givet, att för att minska eller undgå denna erfordras stora områden på sidan av vattendragen, sådana de äro upptagna å kartorna. Möjligheten för kronans del att utnyttja eljest tänkbara fördelar är genom den ändring i de ursprungliga avvitringsutslagen, som skett till följd av anförda besvär, tämligen illusorisk vad angår Vilhelmina avvitringslag och i allt fall högst väsentligt kringskuren i fråga om Sorsele avvitringslag. Överlantmätaren har upplyst, att han vid approximativ uträkning uttrönt, att, efter ett eventuellt avstående från kronans sida av vattendragen i fråga, kronans och enskildas rätt till desamma, beräknat efter strändernas längd, komme för de olika avvitringslagen att ställa sig på följande sätt: Sorsele kronan 50 procent och enskilda 50 procent, Stensele —Tärna kronan 12 procent och enskilda 88 procent, Vilhelmina kronan 35 procent och enskilda 65 procent samt Dorotea enskilda 100 procent. Procenttalen beträffande Stensele—Tärna avvitringslag böra emellertid ses i samband

med att inom detta avvitringslag för kronans räkning avsatts 15 utmål för strömfäll och 17 utmål för dammfästen. Vad angår Dorotea avvitringslag gälla ovanstående uppgifter endast Korpån, som är ett helt obetydligt vattendrag, under det att kronan efter norra stranden av huvudvattendraget, som utgör gräns mot Jämtlands län, disponerar 75 procent och enskilda 25 procent. Slutligen torde i detta sammanhang böra uppmärksammas, att kronan på långt när icke är ensam ägare av alla strömfäll i vattendragens fortsatta lopp.»

Beträffande arealförhållandena innehåller härefter utlåtandet följande sammanställning:

Enligt avvitringsakterna hava för Kungl. Maj:ts och kronans räkning undantagits:

	Holmar	Vattendrag	Summa
	H e k t a r		
Inom Vilhelmina avvitringslag	125.44	13,465.58	13,591.02
» Stensele-Tärna »	220.80	23,312.57	23,533.37
» Sorsele »	2.80	11,738.73	11,741.53
» Dorotea »	3.93	438.—	441.93
Summa	352.97	48,954.88	49,307.85

Vid tillämpning av bestämmelserna i 12 kap. 4 § jordabalken komma dessa arealer att fördelas på följande sätt:

	Holmar	Vattendrag	Summa
	H e k t a r		
Kungl. Maj:ts och Kronans bibehåller:			
Inom Vilhelmina avvitringslag	16.90	3,684.—	3,700.90
» Stensele-Tärna »	67.48	4,019.15	4,086.63
» Sorsele »	2.50	5,224.15	5,226.65
» Dorotea »	0.20	42.15	42.35
Summa	87.08	12,969.45	13,056.53
Enskilda erhålla:			
Inom Vilhelmina avvitringslag	108.54	9,781.58	9,890.12
» Stensele-Tärna »	153.32	19,293.42	19,446.74
» Sorsele »	0.30	6,514.58	6,514.88
» Dorotea »	3.73	395.85	399.58
Summa	265.89	35,985.43	36,251.32
Av Saxälvens vattenområde inom Dorotea avvitringslag, vilket område icke ingår i ovanstående arealer utan redovisats såsom kronopark, bibehåller Kungl. Maj:ts och kronan			
—	—	697.—	697.—
under det att enskilda erhålla	1.—	349.—	350.—
Summa	1.—	1,046.—	1,047.—

I fråga om de olägenheter, som de rådande förhållandena medföra för jordägarna, anför lantmäteristyrelsen härefter följande:

»För befolkningens del måste nu rådande förhållanden vara synnerligen otillfredsställande. Uti avvitringsutslagen har bestämts, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, komme att mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten. Sistberörda förman torde böra anses innebära rätt att var som helst inom avvitringslaget avgiftsfritt idka fiske i den utsträckning, så kan ske utan förnärmade av nomadlapparnas rätt. Emellertid har den rätt till fiske, som efter vad nyss sagts tills vidare upplåtits, blivit i större eller mindre utsträckning inskränkt genom den utgång, som, på sätt ovan framgår, givits åt anförda besvär. Klart torde nämligen vara, att bifall till besvären endast för en ägolott inom en avvitringsenhet eller ett skifteslag vad fisket angår utesluter rätt för delägare i annat skifteslag att begagna fiske inom det första skifteslagets vatten. Fisket härinom torde nämligen principiellt böra anses samfällt för delägarna i de särskilda skifteslagen eller avvitringsenheterna. Likställda med skifteslag torde i fall, varom nu är fråga, även böra räknas samfälliga husbehovsskogar.

Den största olägenheten för befolkningen torde enligt lantmäteristyrelsens mening vara, att densamma, till den del undantaget av vattendragen kvarstår, kan bliva berövad rätten till uppgrundningar.

Avvitrningens ändamål har varit att skilja kronans och enskildas ägor från varandra och inom nu ifrågavarande orter desslikes att tillskapa den reda och trygghet i jordbesittningen, som vinnes genom laga skifte. På sätt ovan framgår har i stället beträffande vatten- och fiskeförhållandena resultatet blivit en synnerlig oreda och för jordägarnas flertal beskärning av deras intressen på ett betänkligt sätt. Möjligheten att genom skiftesåtgärder åstadkomma någon väsentlig förbättring torde få anses utesluten.»

Lantmäteristyrelsen anför vidare angående de åtgärder, som enligt styrelsens mening böra vidtagas för undanröjande av de olägenheter, som uppkommit för jordägarna:

»I anledning av vad som förekommit efter meddelandet av avvitringsutslagen dels i samband med prövning av besvär mot desamma och dels eljest vore måhända ej uteslutet att resning skulle kunna vinnas. Emellertid är anlitande av denna utväg — om den nu står till buds — synnerligen besvärlig, särskilt om man tar hänsyn till förhållandena i orten samt intressenternas antal och ställning. Att förmä innehavarna av alla ägolotter att göra framställning i ämnet och därefter anförda besvär torde nästan vara uteslutet. Härtill kommer, att någon fullt tillfredsställande ordning på denna väg ej torde stå att vinna vad angår rättsförhållandet mellan åbolotterna inom samma avvitringsenhet. Att avvakta initiativ från befolkningen i nu berörda del torde därför icke böra ske.

Med hänvisning till innehållet i regeringsrättsutslagen torde man böra utgå ifrån såsom ostridigt, att åtminstone undantagen av själva vattendragen skett utan stöd av lag eller annan författning. Till följd härav bör det enligt lantmäteristyrelsens mening framstå såsom angeläget för staten

att astadkomma rättelse i all synnerhet med hänsyn till den tryckta ställning, vari ifrågavarande befolkning av olika anledningar befinner sig. Att härvid skilja på fiskerätt och vattenrätt kan lantmäteristyrelsen ej tillstyrka. Utan att reglering sker beträffande båda dessa delar, kan någon ordning och likformighet de särskilda hemmansinnehavarna emellan givetvis ej vinnas. Likformighet kan ej heller ernås, om skyldighet stadgas för strandägare att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som föranledas av vattenreglering. Ett sådant förbehåll torde nämligen knappast kunna ifrågakomma beträffande dem, som vunnit bifall till sina besvär. På sätt styrelsen ovan framhållit torde ett dylikt förbehåll i fråga om fiske vara rätt så betydelselöst. Ett motsvarande förbehåll i övrigt torde enligt styrelsens mening ej böra göras. Skall emellertid ett sådant ske, torde där till böra knytas bestämmelse om viss dämningshöjd, men en sådan torde icke kunna fixeras utan synnerligen omfattande mätningar och andra utredningar.

Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang slutligen erinra om sitt yttrande den 8 februari 1921, att styrelsen ej funne det lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt som strandrätten och vattenrätten bleve beroende på om den tillfälliga ägaren eller innehavaren besvärat sig i ämnet, helst betydelsen av frågan knappast kunde antagas stå klar för flertalet, som för övrigt på det hela taget kunde antagas sakna förutsättningar att utföra sin talan.

Jämlikt § 9 i 1873 ars avvittringsstadga skall vid avvittringen, där ej annorlunda är förordnat, skiftesstadgans föreskrifter angående lantmäteriförrättningar i allmänhet tjäna till efterrättelse. Med stöd av denna bestämmelse finnes anledning likställa avvittringslag med skifteslag. Därest emellertid i fråga om ett skifteslag tvist uppkommer, huruvida till skifteslaget hörande vatten skall anses vara samfällt för hela skifteslaget eller tillhörande ägolotter, som tilldelats strand vid vattnet, torde det, även om endast en eller annan av skifteslagets delägare fullföljer talan mot förrättningsmännens utlåtande eller domstols utslag i ämnet, knappast bliva tal om annat än att beslut, som meddelas, göres gällande för skifteslaget i dess helhet. I analogi härmed synes skäl icke hava saknats för regeringsrätten att i anledning av anförda besvär undanröja avvittringsutslagens innehåll i fråga om dispositionen av rätten till vattnet eller fisket för hela avvittringslagen och i den delen återförvisa ärendena. Det torde icke helt och hållet saknas anledning för det antagandet, att regeringsrätten icke valt denna väg just under förutsättning att frågan skulle regleras i den ordning, som nu är beträdd. Nära till hands ligger emellertid även att likställa avvittringsenhet med skifteslag. Därest så skett, hade regeringsrättens utslag givetvis kommit att gälla avvittringsenheterna och ej endast klagandenas fastigheter.»

Vad härefter angår den ordning, vari enligt lantmäteristyrelsens mening erforderliga ändringar böra ske, framhåller lantmäteristyrelsen följande:

»Med undantag vad angår tilläggsavvittringen är avvittringen slutförd. Genom slutliga utslag äro de sakrättsliga förhållandena uti nu ifrågavarande delar reglerade. Enligt lantmäteristyrelsens mening torde ändring uti dessa förhållanden icke böra ske i annan ordning än genom lagstiftning och, alldenstund här är fråga om förhållanden av sakrättslig innebörd, i den för civillag gällande ordning.

I denna lag bör enligt lantmäteristyrelsens mening stadgas, att rätten till vattnet skall följa med stranden d. v. s. följa den princip, varat bestäm-

melserna i 12 kap. 4 § jordabalken giva uttryck. Styrelsen har emellertid trots lämpligast, att i fråga om stadgandets formulering följa 2 kap. 4 § i lagberedningens förslag till ny jordabalk. I övrigt har vid lydelsens avfattning utgått ifrån att rätten till vattnet även innefattar rätten till fiske. På denna uppfattning bygger även regeringsrättens ovan återgivna utslag.

I samband med vattendragen hava för kronans räkning även undantagits ett stort antal i desamma belägna holmar. Samtliga holmar hava redovisats såsom impediment utom vad angår två små ängsområden, vilka emellertid komma att stanna i kronans ägo. Enligt av distriktslantmätaren Jönsson på särskild förfrågan lämnad uppgift äro samtliga holmar att anse såsom värdelösa. Styrelsen har därför utgått ifrån att det ej finnes någon anledning för kronans del att behålla dessa holmar, därest omgivande och angränsande vatten avstås.

På sätt ovan meddelats har Saxälvens vattenområde redovisats såsom kronopark. Detta gäller även sådan del av detsamma, som gränsar intill områden, vilka tilldelats enskilda. Vidare har upplysts, att övriga vattendrag och sjöar, som icke undantagits för kronans räkning, i regel uppdelats och redovisats jämlikt grunderna i 12 kap. 4 § jordabalken, men att undantag härifrån i en del fall gjorts till kronans fördel och åtminstone i ett fall till nackdel för kronan. Enligt lantmäteristyrelsens mening bör även beträffande vattendrag och sjöar, som icke undantagits för kronans räkning, för åstadkommande av reda och likformighet, meddelas enahanda bestämmelse som för de åt kronan undantagna vattenområdena. Den ändrade reglering, som här föreslås, torde vara utan ekonomisk betydelse.

Regeringsrätten har i givna utslag uttalat, att delägare i genom avvittningen uppkommet skifteslag måste anses äga rätt till fiske i vatten vid skifteslagets strand. I denna del har lantmäteristyrelsen intet att erinra. Vad däremot angår rätten till vattnet i övrigt, med vilket givetvis även följer rätten till grunden, torde, därest särskild bestämmelse ej meddelas, samma osäkerhet bliva rådande uti nu ifrågavarande bygder, som gör sig gällande inom riket i övrigt. Hade vattendragen ej kommit att undantagas för kronans räkning, torde bestämmelser sannolikt kommit att träffas, att vattenrätten skulle betraktas såsom gemensam för delägarna inom de särskilda skifteslagen eller avvittningsenheterna. Med säkerhet torde man kunna utgå ifrån, att det övervägande flertalet av delägarna önskar en lösning i denna riktning och att en sådan lösning för dem framstår såsom en självfallen sak. Lantmäteristyrelsen har därför funnit sig böra upptaga stadgande härom i det härvid fogade förslaget till lag angående rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Givetvis kan den här föreslagna lagen icke verka rubbning i fråga om de bestämmelser, som gälla angående förefintligheten av kungsådra uti de vattendrag, varom här är fråga. Sådan synes emellertid finnas endast i Umeälvens vattendrag från Tärnaåns inflöde.

I och med lagens trädande i kraft torde böra upphävas det genom avvittningsutlagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvittningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvittningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten. Bestämmelse om upphävande av detta medgivande har upptagits såsom övergångsbestämmelse till lagförslaget.»

Det av lantmäteristyrelsen avgivna lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitrningen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitrningen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägolotter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägolotter.

Denna lag skall träda i kraft den .

Samma dag upphör att gälla det i avvitringsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Domänstyrelsen slutligen har i det avgivna utlåtandet anført, att styrelsen ansåge sig med hänsyn till de intressen, styrelsen hade att företräda, böra instämna i vad kammarkollegium i ärendet hemställt.

Sammanfattade i allra största korthet te sig de olika meningar, som gjort sig gällande i förevarande fråga, sålunda: Vattenfallsstyrelsen anser, att vatten- och även fiskerätten bör bibehållas i kronans hand. Kammarkollegium och domänstyrelsen anse, att vederbörande strandägare böra utan avgift för all framtid bekomma samma rätt till fiske, som skulle tillkommit dem, därest ifrågavarande vattenområden icke blivit undantagna för kronans räkning, dock med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tala skada eller intrång, som i avseende å fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen åter hålla före, att kronan bör avstå från vattenrätten helt och hållet, alltså såväl fiskerätt som vattenrätt i övrigt. Lantmäteristyrelsens förslag avser också viss reglering av förhållandet vattenrättsägarna emellan.

För egen del kan jag icke förneka, att skäl tala för den standpunkt, som i frågan intagits av länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. På sätt

*Departements-
chefen.*

framgår av vad som beträffande berörda vattenundantag förekom i samband med Kungl. Maj:ts framställning i avvitringsfrågan till 1916 års riksdag, torde man visserligen da vid bedömandet av spörsmålet, huruvida föreliggande avvitringsförslag kunde från kronans sida godtagas, utgått från att någon rubbning till kronans nackdel icke skulle ske beträffande föreslagna undantag av vattenområden. Men anledning saknas icke att anse, att denna fråga numera kommit i ett väsentligt förändrat läge, sedan regeringsrätten i de fall, besvär mot sagda undantag anförts, undanröjt desamma och därmed också i princip underkänt rättsgrunden därför.

Det synes därför förklarligt, om förhållandena i förevarande avseende för ortsbefolkningen te sig oegentliga. Alldeles särskilt lärer väl detta göra sig gällande beträffande de vattenområden, däri vissa strandägare, vilka genom besvärs anförande bevarat sin rätt, för sina fastigheter åtnjuta helt obeskuren vattenrätt eller fiskerätt, under det deras grannar, som icke klagat, sakna bådadera. Visst fog synes onekligen föreligga för lantmäteristyrelsens uttalande i utlåtandet den 8 februari 1921, att det icke må anses lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt som den, varom nu är fråga, blir beroende av om den tillfällige innehavaren eller ägaren besvärat sig i ämnet, helst, såsom av lantmäteristyrelsen också framhållits, betydelsen av frågan knappast kan anses hava stått klar för flertalet.

Även om den betänklighet gent emot ett efterskänkande helt av kronans rätt i förevarande avseende, som må kunna ha sin grund i att statsmakterna 1916 vid prövning av frågan om avvitringsförslagets godkännande utgingo från att vattenundantagen skulle bestå, icke i och för sig synes vara av beskaffenhet att böra lägga hinder i vägen därför, reser sig emellertid en annan och starkare betänklighet däremot. Såsom framgår av det av vattenfallsstyrelsen, om ock överslagvis, beräknade värdet, 200,000 till 300,000 kronor, å de strömfäll, som ingå i vattenundantagen, skulle nämligen ett efterskänkande helt och hållet av kronans vattenrätt i förevarande avseende medföra, att kronan, om och när vattenreglering för kronans räkning komme att ske, därvid dessa strömfäll skulle ingå eller varigenom de skulle indämmas, hade att för strömfällen utgiva synnerligen avsevärda ersättningar. Även om man nu ej kan bedöma, om eller när en dylik vattenreglering kan komma till stånd, synas mig emellertid de kostnader för kronan, som vid en sådan skulle följa av ett efterskänkande helt av vattenrätten, vara så betydande, att ett dylikt efterskänkande icke kan av mig förordas.

Då jag av nu angiven grund sålunda måste ställa mig avvisande mot ett efterskänkande av kronans rätt i dess helhet, har det varit för mig angeläget att söka tillse, huruvida möjlighet finnes att därförutan tillgodose billighetssynpunkterna.

Förfoganderätten över vattnet utanför stranden torde i de trakter, varom nu är fråga, för jordägarna hava sitt största värde i den däruti ingående fiskerätten samt rätten att tillgodogöra sig uppgründingar. Härtill kom-

mer emellertid givitvis också rätten att i vattenkraftsändamal tillgodogöra sig förefintliga strömfall.

Med avseende å den utomordentligt stora betydelse, som fisket i ifrågavarande trakter har i befolkningens hushållning, är det en angelägenhet av stor vikt att söka tillgodose vederbörande i detta hänseende. Därav chefen för jordbruksdepartementet framhöll också uttryckligen vid avvittningsfrågans behandling 1916, att de olägenheter i detta avseende, som vattenundantagen komme att medföra, borde i görligaste mån undanröjas.

Dessa olägenheter synas kunna helt och hållet upphävas, utan att därav behöver följa något åsidosättande av kronans intressen i nu förevarande del. Den rationellaste lösningen av denna fråga synes mig vara, att vederbörande tillerkännes den rätt till fiske, som skulle hava förelegat, därest vattenundantagen ej ägt rum. Att på sätt kammarkollegium föreslagit förbinda upplåtande av fiskerätten med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall, skulle visserligen kunna innebära en viss fördel för kronan. Men å andra sidan synes, att döma av erfarenheten vid vattenregleringar å andra håll inom de nordligare delarna av landet, antagligt, att de individuella ersättningsanspråk för skada å fiske, som å ifrågavarande trakter kunna förekomma vid vattenreglering, bliva så relativt obetydliga, att de näppeligen motivera ett dylikt inskränkande tillägg vid upplåtandet av fiskerätten. Jag anser mig därför böra förorda upplåtande av fiskerätten utan det av kammarkollegium föreslagna förbehållet.

Vad härefter beträffar rätten att tillgodogöra sig uppgrundningar, spelar denna måhända i dessa trakter en större roll för strandägarna än i sydligare delar av landet, detta med hänsyn till, att det ofta är just uppgrundningsjorden, som är den värdefullaste och lämnar den bästa avkastningen. Detta torde gälla alldeles särskilt beträffande de deltabildningar, som uppstå vid utflödet av bäckar eller åar.

Med avseende å de stora värden ur jordbrukssynpunkt, som salunda föreligga i uppgrundningsjorden, och då dessa värden för övrigt ej lära komma att tillvaratagas, med mindre strandägarna få för jordbruksändamal avgiftsfritt nyttja uppgrundningsjorden, synes rätt därtill böra medgivas dem. Härvid kan möjligen erinras, att vid eventuell vattenreglering det blir just denna uppgrundningsjord, som i första hand utsättes för vattenskada, och att därför — för undvikande av skadeersättningsanspråk gent emot kronan — ett dylikt medgivande borde förbindas med skyldighet att utan anspråk på ersättning tåla skada å uppgrundningsjorden vid blivande vattenreglering. Även om en sådan erinran må hava sitt berättigande, anser jag mig dock icke kunna tillstyrka ett dylikt förbehåll. Det synes nämligen naturligt, att vederbörande strandägares intresse av att nedlägga arbete och kostnad på tillgodogörandet av uppgrundningsjord icke kan bliva detsamma, om han icke har säkerhet för att resultatet av arbetet och kostnaden blir bestående. Då emellertid en sådan säkerhet icke kan anses föreligga, om rätten till

uppgrundningens utnyttjande förbindes med ett förbehåll, varigenom i framtiden resultatet av det nedlagda arbetet kan spolieras utan någon som helst ersättning, och då det vidare synes vara en angelägenhet av vikt, att i dessa karga trakter varje odlingsmöjlighet tillvaratages, hyser jag ingen tvekan att tillstyrka medgivande av dylik rätt utan något förbehåll.

Om alltså vederbörande jordägare synas kunna nöjaktigt tillgodoses i vad avser fiske och utnyttjande av uppgrundningsmark, kan detta givetvis icke i samma utsträckning bliva fallet, när det gäller frågan om att för kraftändamål använda sig av förefintliga strömfall.

Emellertid har vattenfallsstyrelsen i detta avseende erinrat, att upplåtelse av strömfall här skulle kunna ske mot markeringsavgift, varigenom vederbörande praktiskt taget ägde att utnyttja vattnet gratis.

Jag erinrar i anledning härav om, att enligt de av riksdagen antagna grunderna för förvaltningen av vissa kronans vattenfall (Sv. förf:saml. 1910:72) det ankommer på Kungl. Maj:t att, där vattenfall, som förvaltas av vattenfallsstyrelsen, icke tagits i anspråk för kronans räkning, förordna, huruvida det må av kronan upplåtas åt annan till nyttjande. Har sådant förordnande meddelats, skall lägenheten upplåtas på arrende. Därest härvid på grund av äganderättsförhållanden i avseende å vattendraget eller de strandområden, som erfordras för tillgodogörande av vattenkraften, eller till följd av andra särskilda omständigheter ett offentligt utbudande av arrende icke skäligen bör ifrågakomma, ankommer det på vattenfallsstyrelsen att, på sätt den finner lämpligast, vidtaga åtgärder för lägenhetens utarrendering. Enligt dessa grunder skulle alltså upplåtande av strömfall till vederbörande strandägare kunna ske utan användande av förfarandet med anbuds infordrande, och skulle givetvis, såsom vattenfallsstyrelsen framhållit, upplåtande kunna ske mot en avgift, som i själva verket vore att betrakta endast som rekognitionsavgift. Alltså synes mig även i detta avseende finnas möjlighet att i avsevärd utsträckning tillgodose jordägarnas intressen av vattenkraftens utnyttjande, även om detta tillgodoseende givetvis måste bliva i viss mån inskränkt och bundet vid sådana förutsättningar, att kronans vattenkraftsintresse ej trädes för nära.

Enahanda rätt i fråga om fiske och uppgrundningsjord, som enligt det ovan sagda skulle tillkomma vederbörande hemman, synes också böra medgivas inhysingslägenheter, och synes denna rätt böra tillgodonjutas jämväl för hemmanens andelar i allmänning och husbehovsskog. Vidare synes vad sålunda föreslagits böra gälla jämväl beträffande inom Dorotea avvittringslag fallande del av Saxälven, som i avvittringshandlingarna upptagits som kronopark.

Slutligen torde, därest frågan vinner sin lösning i enlighet med vad jag förordat, Kungl. Maj:t böra förklara, att de av länsstyrelsen med stöd av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 meddelade förordnanden, att hemmansägare eller åbo äger tillsvidare åtnjuta viss fiskerätt, icke vidare skola äga tillämpning.

I enlighet med vad jag nu anfört hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att med avseende å rätten till fiske uti ifrågavarande, vid avvitrningen inom Sorsele, Dorotea, Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitringslag av Västerbottens län för kronans räkning undantagna vattenområden, må, utan hinder av vad avvitringsutslagen i laga kraftvunna delar innehålla häremot stridande, så anses som om nämnda områden icke förbehållits kronan,

dels att uppgrundningar inom dylikt vattenområde må för jordbruksändamål avgiftsfritt nyttjas av ägarna (innehavarna) av de fastigheter, vilka uppgrundningarna skulle tillfallit, därest området icke förbehållits kronan,

dels ock att vad sålunda sagts må gälla jämväl beträffande inom Dorotea avvitringslag fallande del av Saxälven, som i avvitringshandlingarna redovisats såsom kronopark.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.